

C++

Primjer C++ programa:

Izvorni kod:

```
#include <iostream.h>
int main() {
    cout << " Ovo je program u C++";
    return 0;
}
```

Struktura programa:

```
#include <iostream.h>
```

```
int main() {
....
}
```

```
cout << " Ovo je program u C++";
```

Predprocesorska naredba (sve takve naredbe započinju sa #). Od prevoditelja zahtjeva da u program uključi biblioteku <iostream.h> koja omogućava ispis podataka na ekranu ili čitanje sa ekrana

Svaki program u C-u mora imati jednu main() funkciju. Tip int ispred funkcije određuje tip vrijednosti koju će po završetku izvođenja vratiti funkcija main() sa naredbom return. Ako ne vraća ništa napiše se **void**. Tijelo funkcije omeđeno je vitičastim zagradama { }.

Svaka naredba mora završavati sa znakom ;. cout je ime izlaznog toka iz datoteke iostream.h. Operatorom << upućuje se podatak koji slijedi na ekran računala (izlazni tok).

Osnovni elementi

1. Komentari

- dijelovi izvornog koda koji se ne prevodi u izvršni kod
- vrste komentara:
 - a) /* Sav tekst sadržan između ovih oznaka je komentar nezavisno od toga koliko redaka obuhvaća */
 - b) if (ime == null) // nastavak retka tretira se kao komentar.

2. Identifikatori

- prvi znak mora biti slovo ili znak podcrtavanja
- može biti sastavljen od kombinacije slova engleskog alfabeta (A-Z, a-z), brojeva (0-9) i znaka za podcrtavanje (_);
- ne smije biti jednak nekoj ključnoj riječi ili nekoj od alternativnih oznaka operatora
- C++ razlikuje mala i velika slova (Program <> program)

3. Literali

- Konstantne vrijednosti (brojevi, decimalni brojevi, znakovi, stringovi ili logičke vrijednosti)
- vrste literara:

a) Brojevi literali

- cijeli brojevi:
 - dekadski (-2, 50 , 222219) - tretiraju se kao int
 - long int (645642L, -258748l) - dodaje se sufiks **L** ili **l**
 - unsigned int (60000U, 45000u) - dodaje se sufiks **U** ili **u**
 - heksadecimalni (0x419, 0xA) - imaju prefiks **0x** ili **0X**
 - oktalni (0614, 0066) - imaju prefiks **0**
- brojevi sa pomičnim zarezom: (154.45, .5, 1.6e2, 5.99E-5, 5.) - tretiraju se kao double
 - float (12.08F, 55.121f) - dodaje se sufiks **F** ili **f**
 - long double (12.08L, 55.121l) - dodaje se sufiks **L** ili **l**

b) Logičke vrijednosti: **true** i **false** (mogu biti dodjeljene **boolean** varijablama)

c) Znakovni literali: - 'a', 'A', '?', '6' pojedinačni znak naveden u jednostrukim znakovima navođenja - posebne sekvence (\ i oznaka znaka kojeg treba prikazati)

Prekidni niz	Značenje	Prekidni niz	Značenje
\	Nastavak u novom redu	\\	Kosa crta - \
\n	Prelazak u novi red	\?	Upitnik - ?
\t	Horizontalni tabulator	\'	Jednostuki navodnik - '
\b	Pomak unazad (backspace)	\"	Dvostruki navodnik - "
\r	Povratak na početak reda	\nnn	Oktalni broj - nnn
\f	Prelazak na novu stranicu	\xnn	Heksadecimalni broj - nn
\a	Zvučni signal (alert)	\0	završetak znakovnog niza

d) Nizovni literali - niz znakova naveden između dvostrukih znakova navodnika: "C je programski jezik"

4. Osnovni tipovi podataka

Tip određuje koju vrstu vrijednosti varijabla može poprimiti

Tip podataka	Naziv tipa	Bajtova	Raspon	Točnost
Cjelobrojni tipovi	short int	2	-32768 -32767	
	int	2 (4)	-32768 -32767 (-2.1E9 - 2.1E9)	
	long int	4	-2.1E9 - 2.1E9	
Tipovi za brojeve s pomičnim zarezom	float	4	-3.4E38 - 3.4E38	7 decimala
	double	8	-1.7E308 - 1.7 E308	15 decimala
	long double	10	-1.1E4932 - 1.1 E4932	18 decimala
Logički tipovi	bool	1	true, false	
Znakovni tipovi	char	1		

- navedeni tipovi mogu biti deklarirani i bez predznaka sa **unsigned** čime se udvostručuje najveća moguća vrijednost u odnosu na varijable sa predznakom, ali se ograničava samo na pozitivne vrijednosti: npr. unsigned int i = 60000;
- logički tip je kasno uvršten u standard C++ pa se u starijim prevoditeljima može simulirati sa pobrojanim tipom: **enum bool {false, true};**
- kod znakovnog tipa moguće je uspoređivati konstante i varijable relacijskim operatorima i primjenjivati aritmetičke operatore.
- ključna riječ **typedef** omogućava uvođenje novog imena za već postojeći ugrađeni ili definirani tip: npr. typedef float broj; // identifikator broj postaje sinonim za float pa ga se može ravnopravno koristiti: broj pi = 3.14159;

5. Varijable

- logička imena lokacija u memoriji sustava, u koje se pohranjuju i/ili preuzima vrijednosti
- deklaracija: int i, godinaRođenja, brojRačunala;
float pi;
char znak;
- inicijalizacija: int i; i = 55; ili int i = 55;
int x = 2*i;
- područje važenja: - varijable deklarirane u bloku vidljive su samo unutar njega;
- lokalna varijabla zakloniti će istoimenu varijablu deklariranu izvan bloka;

Npr.

```
#include <iostream.h>
void main() {
    int b = 1;
    {
        // blok naredbi
        int a = 1, b = 5; // lokalna varijabla u bloku
        cout << " a = " << a << ", b = " << b; // ispisuje a=1, b= 5
    }
    cout << " a=" << a ; // GREŠKA !! varijabla a više ne postoji
    cout << " b=" << b; // ispisuje b=1
}
```

6. Konstante

- varijabla koja će služiti kao konstanta označava se ili sa:
 - kvalifikatorom **const** koji sprječava njenu promjenu (npr. **const** double pi =3.14159;)
 - predprocesorskom naredbom **#define** (npr. **#define** PI =) koji pojave znaka PI zamjenjuje drugim nizom znakova 3.14159
- vrijednost simboličke konstante mora biti inicijalizirana prilikom deklaracije !

7. Izrazi i operatori

Operator pridruživanja (=)

- mijenja se vrijednost nekog objekta pri čemu tip objekta ostaje nepromjenjen

Npr: i=5; i=i+5; a=b=c=0; x=y=w+z;

Aritmetički operatori

Operator	Namjena	Rezultati
+	Zbrajanje	2+3 =5; "2"+"3" ="23"; 'A'+1 ='B'
-	Oduzimanje	
*	Množenje	
/	Dijeljenje (cjelobrojno za cijele brojeve)	12 /5 = 2; 12. /5 = 2,4
%	Modulo - ostatak cjelobrojnog dijeljenja	12 %7 = 5; 12.44 % 7 = 5.44

Dodjeljivanje vrijednosti

Operator	Namjena	Primjer	Sa operatorima
=	Dodjeljivanje vrijednosti	a = 2; x = y = z = 1;	
+=	Zbrajanje i dodjela vrijednosti	x = x + y	x += y
-=	Oduzimanje i dodjela vrijednosti	x = x - y	x -= y
*=	Množenje i dodjela vrijednosti	x = x * y	x *= y
/=	Dijeljenje i dodjela vrijednosti	x = x / y	x /= y
%=	Modulo i dodjela vrijednosti	x = x % y	x %= y

Tip rezultata binarne operacije na dva broja:

- oba operanda istog tipa - rezultat tog tipa
- operandi različitog tipa - svođenje na zajednički tip
- Svođenje na zajednički tip:
 - char > short int > int > long int > float > double > long double
 - bool > int (true = 1 tj. cijeli broj >0, false =0)
 - ako je jedan od operanada unsigned, tada se i drugi operand pretvara u unsigned
 - ako je jedan od operanada long, tada se i drugi operand pretvara u long

Npr.

```
int i=3, j = 6;
```

```
float a =.5;
```

```
char x, y = 'h';
```

```
cout << (a*i);    // ispisati će se 1.5 jer je float složeniji tip
```

```
int c= a*i;
```

```
cout << c;        // ispisati će se samo cjeli dio rezultata tj. 1.
```

```
float k = i/j;    // varijable su cjelobrojne pa je djeljenje cjelobrojno !
cout << k;        // ispisati će 0 zbog cjelobrojnog djeljenja.
cout << (i/j/1.); // vrijednost 1. je float pa će rezultat biti 0.5
cout << (y+1);    // zbog operacije sa cijelim brojem uzima se ASCII kod 'h' (104) pa će se ispisati 105
x=y+1;           // broj 105 se pridružuje znakovnoj varijabli pa se konvertira u znak
cout << x;        // ispisati će se 'i'
```

Operator dodjele tipa: (odredišni tip) varijabla

- eksplicitna promjena tipa varijable u podudarni tip; nakon primjene operatora tip varijable ostaje nepromjenjen

Npr.

```
int b = 1, n = 3;
float k = (float)b / n;    // vrijednost varijable b pretvara se u decimalnu pa će rezultat biti točan
int l = (int)k;           // cjelobrojne znamenke decimalnog broja
float k = b/n;            // varijable su cjelobrojne pa je djeljenje cjelobrojno
```

Inkrementiranje/ Dekrementiranje

Operator	Namjena	Primjer	Sa operatorima
++	Povećavanje vrijednosti za 1	x = x + 1	++x (uvećaj prije) x++ (uvećaj nakon)
--	Smanjivanje vrijednosti za 1	x = x - 1	-- x (umanji prije) x-- (umanji nakon)

U složenim izrazima:

y = x++; varijabli y dodjeljuje se vrijednost varijable x, a zatim se vrijednost varijable x povećava za 1
y = ++x; varijabla x poveća vrijednost za 1, a zatim se ta vrijednost dodjeljuje varijabli y.

npr. x = 20; y = x++; // (rezultat: y=20; x=21)
x = 20; y = ++x; // (rezultat: y=21; x=21)

char se u izrazima pretvara u int pa vrijede osnovni operatori:

```
char zn1 = 'a', zn2 = 'b';
zn1++; zn2 = zn2 + 2; // (rezultat: zn1 = 'b'; zn2 = 'd')
```

Relacijski operatori

==	jednako	x == y
!=	različito	x != y
<	manje	x < y
>	veće	x > y
<=	manje ili jednako	x <= y
>=	veće ili jednako	x >= y

- operator "=" **dodjeljuje** vrijednost izraza (sa desne strane) varijabli sa lijeve strane operatora;
- operator "===" **uspoređuje** da li je vrijednost izraza sa lijeve strane **jednaka** vrijednosti izraza sa desne strane. Rezultat uspoređivanja je uvijek tipa **boolean**; dakle, **true** ili **false**.

Logički operatori

Izrazi kod kojih je rezultat izvršenja tipa boolean, mogu se vezivati u složenije izraze pomoću **logičkih operatora** AND, OR, XOR, i NOT.

Operator	Značenje	Primjer
!	Negacija	!true=false
&&	AND	true && true = true
	OR	false false = false

Operator razdvajanja (zarez)

- koristi se za razdvajanje izraza u naredbama; izrazi se izvode postepeno sa lijeva na desno
npr. i = 10, i+5; // varijabli i biti će pridružena vrijednost 15

Prioriteti:

1. :: /*područje -scope*/
2. [] /*indeksiranje*/, () /*poziv funkcije*/, ++ /*uvećaj nakon*/, -- /*umanji nakon*/
3. ++ /*uvećaj prije*/, -- /*umanji prije*/, !, +, - /*predznaci*/, new, delete, () /*dodjela tipa*/
4. ->*. * /*pokazivač na član*/
5. *, /, %
6. +, -
7. <, <=, >, >=
8. ==, !=
9. &&
10. ||
11. ?: /*uvjetni operator*/
12. =, *=, /=, %=
13. , /*razdvajanje*/

Strukture za upravljanje tokom procesa

Osnovni konstrukti koji omogućavaju upravljanje tokom procesa izvođenja programa su **selekcija/izbor** (if-else, switch) i **iteracija/ponavljanje** (for, while, do..while).

1. Naredba if

```
if (logički izraz)                // ako je logički izraz istinit (true)
    blok_naredbi1;                // izvodi se blok_naredbi1
[else                             // ako je definiran else i izraz je neistinit
    blok_naredbi2];               // izvodi se blok_naredbi2
```

gdje je:

```
blok_naredbi1 = naredba | { naredba_1; naredba_2; .... naredba_n;}
```

Kombinacija if - else -if

```
if (logički izraz) {
    ...
}
else if (logički izraz) {
    ...
}
else if (logički izraz) {
    ...
}
```

// kada treba provjeravati više uvjeta
// preporuka je koristiti naredbu **switch**
// else pripada najbližem if koji nema svoj else

Uvjetni (ternarni) operator (Conditional operator) - ?:

(svojevrсни skraćeni oblik naredbe if)

izraz ? izraz-je-istini : izraz-nije-istinit

Na primjer,

```
int manji = (x < y) ? x : y;    /* ako je (x < y) istina, varijabli manji dodjeljuje se vrijednost x;
                                u suprotnom, toj se varijabli dodjeljuje vrijednost y. */
```

2. Naredba switch

```
switch (cjelobrojni_izraz) {    // Izraz može sadržavati samo cjelobrojne tipove
case konstanta_1:               // Vrijednost izraza uspoređuje se sa svakom od konstanti
    [naredba_1;]                // ako se podudaraju izvodi se odgovarajuća naredba
    [break;]                    // izlazak iz switch, nakon }
    ....
case konstanta_n:
    [naredba_n;]
    [break;]
[default:]                      // ako nema podudarnosti niti sa jednom konstantom
    [naredba_m;]                // izvodi se naredba pod default (ako je naveden)
}                                // ili se izlazi iz switch
```

3. for petlja

Petlja **for** omogućava da se odabrani blok naredbi izvede određeni broj puta.

```
for (inicijalizacija; logički izraz; korak) {  
    blok-stavaka  
}
```

gdje je :

inicijalizacija - inicijalizacija kontrolnih varijabli | deklariranje i inicijaliziranje kontrolnih varijabli

logički izraz - ako je **false** prekida se izvršavanje petlje

korak - povećava ili smanjuje vrijednost kontrolnih varijabli

Primjer:

```
* for (int a=1; a<10; a++) {      // kontrolne varijable  
    .....  
}  
* for (int a=1, b=5; a<b; a++, b--) {      // dvije kontrolne varijable  
    .....  
}  
  
* int i,n; long faktor;  
  for (i=1, fakt=1; i<=n; faktor*=i++); // od bloka je ostala prazna naredba pa je obavezna ;  
  
* for (int i=20; i<=20;) {              /* korak može biti izostavljen ali vrijednost kontrolne  
    .....                               varijable se mora mijenjati u petlji */  
    i--;  
}  
  
* for ( ; ; )                          // može biti bez inicijalizacije, izraza i koraka, samo sa ;
```

4. while petlja

```
while (logički izraz) {      // Logički izraz ispituje se prilikom ulaska u petlju, ako je false  
    naredbe;                 // petlja se neće izvesti niti jednom;  
}
```

Izvršava se dok je navedeni logički izraz ispunjen (**true**).

```
Npr. int i = 5 ,j =20;  
while (i<j) { // Izvođenje petlje završava se kada uvjet postane false da bi do toga došlo,  
    .....  
    i++; // u petlji se moraju mijenjati vrijednosti varijabli koje utječu na ispunjenost uvjeta  
}
```

5. do-while petlja

```
do {  
    blok_naredbi;  
} while (logički izraz);      /* Ispunjenost uvjeta provjerava se nakon prolaska kroz petlju  
                               petlja se izvodi barem jednom */
```

Ako je po prolasku kroz petlju, uvjet **true**, petlja se izvodi ponovno; u suprotnom, petlja se više ne izvodi.

```
Npr. int i=1, max =25;  
do {
```



```

        ....;
        i++;
    } while (i < max);

```

Izlaz iz petlje

Naredba **break**

- prekid petlje u kojoj se nalazi i nastavak izvođenja prve slijedeće naredbe/ vanjske petlje

Npr:

```
for (int i=0; i<100; i++)
    for (int j=0; j< 30; j++) {
        if (i==1) break;
    }
```

Naredba **continue**

- prekida tekuće izvođenje petlje i nastavlja izvođenje sa slijedećom iteracijom

Npr:

```
for (int i = 0; i < 10; i++) {
    if (i== 7) continue; // ispisati će sve brojeve od 0 do 10 osim 7
    cout << i;
}
```

Naredba **goto labela;**

- bezuvjetni skok na neku drugu naredbu unutar iste funkcije ispred koje se stavlja labela

Npr:

```
if (i < 0) goto negativan;

.....
negativan:    // naredba na koju se skače
```

Naredba **return** - koristi se u funkcijama kako bi se tijekom programa vratio u onaj dio programa od kuda je funkcija bila pozvana

Polja

- niz konačnog broja istovrsnih podataka

- Jednodimenzionalna polja - niz podataka nekog tipa

Deklaracija:

tip_pod ime_var[n]; // deklarira polje **ime_var** koji sadrži **n** elemenata tipa **tip_pod**

Npr.

int a[7]; /* deklariranje varijable **a** osigurava se prostor u memoriji za pet podataka tipa int; elementi polja nisu inicirani ! */

int bod[] = {10,20,30,40}; /*deklaracija i inicijalizacija polja **bod**; duljina polja određena je inicijalizacijskom listom pa ju ne treba navoditi */

float d[10] = {1.5, 2.5}; /* broj elemenata inicijalizacijske liste može biti manji od duljine polja; elementi polja bez inicijalizatora postaju jednaki nuli */

Elementu niza pristupamo tako da u zagradama navedemo njegov indeks (redni broj); indeks prvog elementa je 0, pa je indeks zadnjeg elementa duljina niza -1;

[4]	Indeks	[0]	[1]	[2]	[3]
int bod	Sadržaj polja	10	20	30	40

Svakom pojedinom članu niza može se pristupati i mjenjati ga.

Npr.

float a = d[2]; // pridruživanje vrijednosti trećeg član polja
x[2] = x[1] + x[0]; // aritmetičke operacije nad članovima polja i dodjeljivanje
x[3]++; // inkrementiranje četvrtog člana niza

- Višedimenzionalna polj - niz nizova

int matrica[3][4]; // prvi indeks je broj redaka, a drugi broj stupaca

int matrica[3][4] = { {1,2,3,4}, // inicijalizacija niza prilikom deklaracije
{5,6,7,8}}; // treći redak inicirati će se na nulu

[3][4]	Indeks	[0][0]	[0][1]	[0][2]	[0][3]
int matrica	Sadržaj polja	1	2	3	4
	Indeks	[1][0]	[1][1]	[1][2]	[1][3]
	Sadržaj polja	5	6	7	8
	Indeks	[2][0]	[2][1]	[2][2]	[2][3]
	Sadržaj polja	0	0	0	0

Pokazivači (pointers)

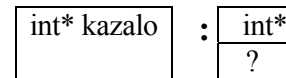
- objekti koji pokazuju na druge objekte
- može se deklarirati tako da pokazuje na bilo koji tip podatka

deklaracija:

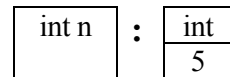
```
tip_pod *ime_pokazivača;           // tip_pod je tip podatka na koji pokazivač pokazuje
tip_pod ime_pokazivača = &var;      /* inicijalizacija pokazivača prilikom deklaracije; varijabla
                                     var na koju se pokazivač inicijalizira mora postojati u memoriji */
```

npr.

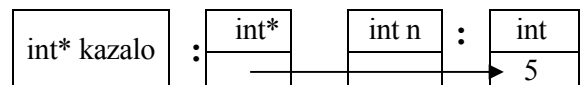
```
int *kazalo; // deklariran je pokazivač
             // kazalo na neki broj tipa int
```



```
int n=5;
```



```
kazalo = &n; // usmjerava pokazivač na
             // memorijsku adresu na
             // kojoj je pohranjena
             // varijabla n
```



```
cout << "**kazalo = " << *kazalo; // ispisuje 5
cout << "kazalo = " << kazalo;    // ispisuje memorijsku adresu varijable n (npr. 0x219)
```

Operacije sa pokazivačima: sve operacije koje su dozvoljene na cjelobrojnoj varijabli

npr.

```
*kazalo +=5; // isto kao n +=5; (vrijednost od n je sada 10)
n = *kazalo -2; // isto kao n = n-2; (vrijednost od n je sada 8)
```

```
kazalo +=5 // preusmjerava pokazivač; uvećava memorijsku adresu za 5
```

```
int m=3; kazalo = &m; // preusmjeravanje pokazivača na varijablu m
```

```
int x=10; int *px = &x; // deklaracija i inicijalizacija pokazivača;
float y=25.15; float *py = &y;
*px = *py // zbog pravila konverzije n=25;
py = px /* pokazivač na decimalnu varijablu preusmjerava se na
py = &x adresu cjelobrojne varijable; upitan rezultat - GREŠKA*/
```

Pokazivač tipa void:

```
void *nesvrstan; // pokazivač tipa void pokazuje na neodređen tip; može se
nesvrstan = &x; // preusmjeriti na objekt bilo kojeg tipa
nesvrstan = py;
```

```
nesvrstan = &x; // prije ispisa pokazivaču tipa void treba dodjeliti tip
cout << *(int*)nesvrstan; // pokazivača int (int*) da bi prevoditelj znao pravilno prčitati
                          // sadržaj memorije na koju pokazivač pokazuje
```

Veza pokazivača i polja:

npr. float x[5]; /*deklarira jednodimenzionalno polje od pet članova tipa float; samo ime x ima smisao pokazivača na prvi član polja x[0] ali u memoriji nije nigdje alociran*/

```
npr.   int b[] = {10,20,30};
        cout << b;           // adresa početnog člana
        cout << *b;          // vrijednost početnog člana
        cout << b+1;         // adresa člana b[1]
        cout << &(b[1]);     // adresa člana b[1]
cout<<b[2];
cout<<*(b+2);
```

```
npr.   float b[] = {10,20,30};
        float a[3];
        *a = *b;             // pridruživanje prvog člana a[0] = b[0]
```

Pokazivač na višedimenzionalna polja:

npr. float a[3][4]; // može se shvatiti kao niz od tri jednodimenzionalna polja od kojih svako sadrži četiri elementa

a[0], a[1] a[2] su pritom pokazivači na početne članove svakog od tih jednodimenzionalnih polja jer
a[0] je sinonim za a[0][0]
a[1] je sinonim za a[1][0]
a[2] je sinonim za a[2][0]

```
npr.   float a[3][4] = { {1.1, 1.2, 1.3, 1.4}, {2.1, 2.2, 2.3, 2.4}, {3.1, 3.2, 3.3, 3.4} }
        cout << *a[0] << ", " << *a[1] << ", " << *a[2]; // ispisati će 1.1, 2.1, 3.1 - poč. članove nizova
```

Aritmetičke operacije sa pokazivačima:

- rezultat zbrajanja ili oduzimanja pokazivača sa konstantom (n) biti će pokazivač koji pokazuje na memorijsku lokaciju udaljenu od početne za nevedeni broj objekata (n) dotičnog tipa.

```
npr.   int a;
        int* poka = &a;           //pokazivač na int
        cout << poka << endl;      // memorijska lokacija od a;
        cout << poka - 3 << endl;  // pokazivač (poka-3) pokazuje na mem. lokaciju koja je za
                                   // 3*sizeof(int) manja od početne
```

```
npr.   float x[10];
        float* px = &x[3];        // pokazivač usmjeren na x[3]
        float x2 = *(px-1);       // x[2] - predhodni član
        float x4 = *(px+1);       // x[4] - slijedeći član
```

- dozvoljeno je inkrementiranje i dekrementiranje, i operatri skraćenog pridruživanja
- moguće ih je uspoređivati (uspoređuju se memorijske adrese na koje pokazivači pokazuju)

```
npr.   int n = 9;
        int polje[20] = { 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90 }; // inicijalizacija sortirane liste
        int* p = polje + n;    //pokazivač na lokaciju iza zadnjeg broja
        int novi = 15;
        while ((*--p) > novi) { //kreće od zadnjeg najvećeg broja i uspoređuje ga sa novim
            if (p < polje)      // prošao je početak polja pa se zato
                break;         // prekida petlja
            *(p+1) = *p;        //vrijednost pohranjenu na adresi na koju pokazuje pokazivač p pohranjuje
                                // u memoriju na adresu koja je za jedan memorijski blok veća od adrese p
                                // tj. pomiće brojeve koji su veći od novog
        }
```

```
*(p+1) = novi;  
n++;
```

```
// umeće novi broj u sortiranu listu  
// povećava broj članova niza
```